

A

Y

Kapustasta kännykkään

Tavoite: tutkiva asenne kieleen, havaintojen tekeminen kielen elämästä ja muuttumisesta ajassa, ilmaisuvalmiuksien ja kielestä puhumisen metataitojen kehittyminen

Tarvittavat materiaalit: selitettävät sanat

Minkä ikäisille sopii: alakoulu, yläkoulu

Työtapa: parityö

(Myllyntausta – Routarinne 2013, Sanahanat auki! Ideoita ja innostusta kirjoittamiseen, 2013, tehtävä 11.)

Kieli ja sanasto muuttuvat. Sanat, joita käytettiin ennen, kuulostavat nykylapsen tai -nuoren korvaan vierailta, toisaalta nykyisin käytetään paljon laina- ja uudissanoja, joita isovanhempamme eivät olisi ymmärtäneet.

Kirjoja lukiessaan voi samalla *sanastaa*. On hyvä ottaa itselleen tavaksi kerätä sanoja, joita voi myöhemmin käyttää kirjoittelmissaan – tai vaikkapa vain sanoja, jotka kuulostavat mielenkiintoisilta tai joiden merkitystä ei hahmota. Suuri osa seuraavan harjoituksen sanoista on sanastettu Sirpa Kähkösen Kuopio-sarjan kirjoista.

Opettaja sanoo seuraavat suomen kielen vanhat sanat yksi kerrallaan. Oppilaat pohtivat pareittain, mitä ne voisivat tarkoittaa. Parikeskustelun jälkeen sanat käännetään yhdessä nykykielelle.

ehtoo
kapusta
kammari
akkuna
lenssu
räppänä
palttoo
naski
kortteeri
rätinki
kontti
uutimet
sumppi

Jatkotehtävä

Etsitään vastaavanlaisia vanhoja, nykyisin harvoin käytettäviä sanoja muista kirjoista. Hyviä kirjoja tähän tarkoitukseen ovat erilaiset paikallishistoriat tai vaikkapa kansainvälisiä lastenkirjapalkintoja saanut Kukkulan kortteli -sarja. (*Larmola, M. ym. 1987 Kukkulan kortteli – kaupungin kaksi vuosisataa; 1990 Kesätukka; 1992 Monosukka; 1998 Jenkkikassi; 2010 Tiikerihevonen ja muita juttuja kukkulan korttelista.*)

Jatkotehtävä

Pohditaan, mitä sellaisia sanoja suomen kielessä nyt on, joista isovanhempien lapsuudessa ei ollut kuultukaan, Pohditaan, mistä uusien sanojen syntyminen on seurausta. Kuinka monta tällaista uutta, nykypäivään liittyvää sanaa oppilaat keksivät?

Jatkotehtävä

Haastatellaan isovanhempia ja pyydetään heitä muistelemaan sanoja, joita ei enää käytetä. Mitä sanat tarkoittavat?